

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

232. Aliqua notabilia, sex casus circa diuortium matrimonij abseruantur?
Ex part. 11. tr. 5. & Misc. 5. res. 37. p. 476.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76405)

parte paria sunt iura viri, & mulieris. Solius verò viri, mentionem facit, quod congressus cum Pharisæis id solum postulare: nam, ut patet ex Matth. 19. iij. de solo marito agebant, inquirentes num liceret uxorem qualibet ex causa dimittere.

4. His tamen non obstantibus Aloysius Riccius in *decisionib. Curia Archiepisc. Neapolit. tom. 4. decis. 224. n. 3.* testatur contrarium fuisse decisum in illa Curia, ut scilicet mulier mulierem patiendo se cognosci à marito adultero, non censei illi remisisse adulterium, cuius decisionis ratio fuit, quia non censetur identitas rationis in utroque casu, & proinde diversum ius dici debet, & etiam quia conclusio supra enarrata procedit in viro se commiscente cum uxore adultera, ut censetur illi remisisse adulterium, sed non è contra, cum mulier sit in viri potestate, nec sit vxoris corrigere virum, *Graff. decis. aur. cas. conf. lib. 2. cap. 8. n. 6.* & Marceraten. *cit. decis. seu resol. 32. part. 1.* non obstant in contrarium aduersa, quoniam procedunt, ut loquuntur in casu diverso, & proinde non esse faciendam extensionem argumento *glos. in cap. odia, de reg. iur. in 6.* Hucusque Riccius.

Nota hic obiter, in sequentibus virum non posse uxorem adulteram dimittere.

5. Primus, si vir quoque adulterium commiserit *cap. intelleximus cap. & fin. de adul.* Quia propria delicta mutua compensatione tolluntur.

6. Secundus si uxorem prostituerit, *c. Discretionem,* de eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ.

7. Tertius quando vxor bona fide existimans primum maritum esse mortuum, nupsit alteri, à primo dimitti non potest; *3. q. 2. can. cum per bellicam.*

8. Quartus, quando aliquis fraudulenter sub specie mariti illam cognouit, *can. in lectum. 3. q. 4. quest. 2.*

9. Quintus, si vxor vi & violentia opprimatur. *32. quest. 5. can. Proposito,* quia ubi non est culpa, poena esse non debet.

10. Sextus, si post commissum adulterium, vir adulterij confcius eam cognouit *32. q. 5. c. si quis uxorem.*

11. Septimus additur, quando repudiata fuerit vxor ante Baptismum, si ambo ad fidem conuertantur, licet fuerit à secundo viro ante baptismum cognita, priori nihilominus erit concilianda, *c. gaudeamus, de dinortis.* Et ita docent Authores citati, & præsertim Petrus Binsfeldius in *Euchirid. Theolog. Pastor. par. 1. cap. 18. §. 5. concl. 8.*

12. Nota secundò, licere diuortium ob alias causas præter adulterium, quas enumerat præter alios Dicastillus *vbi supr. dub. 5.* per totum, constat ex Trident. *sess. 24. can. 8. de Sac. matr. & ex cap. litteris 13. de restitut. spoliator.* hæc tamen separatio non debet in perpetuum fieri, sicut ea, quæ causa fornicationis, ut ex eodem Tridentino satis colligitur; Itaque in his casibus, & similibus separatio non perpetua fieri potest, quamdiu talia pericula durabunt, præterquam in casu hæresis, de quo ex iuris dispositione separatione esse posse perpetuam, sed subdit Dicastillus *vbi supra n. 69.* non possum non videre aliquas ex his causis vix tuto posse credi certasse omnino. Insanus & furiosus quam facile solet iterum insanire? venesicium, præsertim venesicæ leuem sexu sermineo, quis tuto credit non redituram ad vesaniam? Qui ita crudelis est, ut subita ira abreptus aliquando periculose vulnerauerit uxorem, sæpè solet ita corripì, quis credit in posterum fore pacificum? Qui coniugem nactus est energumentum, vel arreptitium, & sæpè huic miseræ obnoxium, quis credat penitus liberatum? Ille, cui semel vxor dedit venenum, vnde potest esse in posterum tutus si cibos comedat, quos ipsa parauit, & habitent simul? Itaque in praxi vix potest credi hæc, & similia penitus certasse. Præterea quis vult cogere coniugem innocentem honestissimæ & aut etiam illustrissimæ

conditionis cohabitare eum coniuge infame ob eius læsæ maiestatis, etiam humanæ, cui Princeps tantam vitam condonauit, reliquis bonis, & honoribus spoliato: Vnde quando Christus Dominus designauit in d frequentur contingenti, & omni celeberrima. Non idèo exclusit alias, quæ vel perpetue sint, vel tales esse posse prudenter credatur, aut timeatur. Hucusque Dicastillus.

RESOL. CCXXXII.

Aliqua notabilia, & sex casus circa diuortium maritum obseruantur: Ex part. 1. tit. 5. & M. 1. Ref. 17.

§. 1. Nota primò coniugem innocentem post sententiam ab innocentem posse reuocare post diuortium celebratum etiam sententia iudicis, dummodo ab innocentem ex facultate innocentis expressa, vel tuta non elegerit statum impossibilem cum vita maritali: Ratio est, quia, ut dicebam, sententia diuortij transiens statuta est in fauorem innocentis, vnde tunc ea separatio durabit, quamdiu innocentij placuerit. Doctores quos citat & sequitur Sanchez *lib. 12. disp. 1. n. 3.* quibus adde Reginald. *tom. 2. lib. 3. m. 61.* Gottiertez, *de matrim. c. 120. n. 14.* & alij.

2. Nota secundò coniugem adulterum non posse post diuortium siue priuata auctoritate, siue iudicis sententia validè transire ad Religionem, vel licet ad Sacros Ordines inuito innocente, de licentia verò sacro coniugis innocentis, tacita vel expressa, poterit necesse transire ad professionem, vel Sacros Ordines, quod dem de expressa licentia, nulla est difficultas, non nuntique Doctores; de tacita verò dubitari potest, quando censetur facta ab innocente, & commissis mihi placet si post sententia diuortij adulter sapius, & instanter petat ab innocente per se, vel per idoneas interpositas personas reconciliationem, eamque innocentem constanter negligat censei tunc facta facultatem ingrediendi religionem, vel transiendi ad Sacros Ordines; imò quotiescumque ex signis aliquibus prudenter colligi potest obfirmatas animas innocentis nunquam admittendi reconciliationem poterit, iuxta citatos auctores, ad religionem vel Sacros Ordines transire: censetur enim concessisse prædictam licentiam, atque adeo postea omnia iam professionem, vel susceperit sacris Ordinibus, non poterit ab innocente reuocari.

3. De ipso verò innocente remanente in seculo, postquam adulter ingressus est religionem, vel Sacros Ordines susceperit, mihi placet non teneri vel religionem ingredi, vel votum castitatis emittere, id enim nullo iure probatur, nam in *cap. sane & c. signis alij, de conuersione coniugatorum,* solum agitur, de voto sic emittendo, aut ingredienda religione, quando matrimonium est integrum, & illud, non verò quando factum est diuortium. Et hæc omnia docet Dicastillus *de Sacram. 1. 3. n. 10. disp. 10. dub. 8. n. 86.* quæ etiam subdit hoc ipsum locum habere in adultero: nam quando innocens ingreditur religionem, vel Sacros Ordines susceperit, non tenetur adulter manens in seculo votum castitatis emittere, aut ingrediendi religionem, quia non comprehenditur propter rationem dictam in casu prædictorum textuum.

4. Nota tertio, plures Doctores putare, maritum teneri dimittere uxorem adulteram que non vult emendari, esseque mortale, si hoc non faciat. Ita *Leo desma, de mar. q. 62. art. 2. concl. 2.* & alij. Mihi placet non teneri maritum (nisi fortè in rarissimo caso) uxorem dimittere, quantumuis in adulterio (etiam publicè) perisset. Ita Sanchez *ii. disp. 13. dub. 3.* & Pererius *sup. sess. 4. n. 3. & 4.* Ratio est, quia vel reuocatur præcisè ratione adulterij, vel ratione scandalij, vel ratione

ANTON OPERA Tom. I. & II. E III

Sup. hoc primò supra in Ref. 2. 4. §. Noranda sunt.

Sup. hoc tertio, quarto, & quinto seqq. supra in §. 1. & 2. huius Ref. & in alio eius primæ nor.

Sup. hoc superius in Ref. 14 §. Notandum tamen, cur sim ad lin. 5. veat. Patet.

tione correctionis fraternæ, cuius præcepto obligetur, ex nullo horum capite tenetur; aliud non apparet: ergo absolute nõ tenetur. Dixi in casu rarissimo, fieri enim potest aliquando, quando dimissio sit apta ad emendationem absque vilo alio periculo, vel etiam sit apta ad vitandam prædictam suspensionem coniuventiæ & tolerantia; neque marito sit valde incommoda vxoris dimissio; nec aliud medium facile inueniatur, aut tentata alia non profuerint, in quo casu non negauerim, neque negant auctores nostræ sententiæ illam posse dimitti, imò debere.

5. Quæ dicta sunt de viro, à fortiori procedant in vxore, adeò stricta obligatio incumbit corrigendi virum in adulterio persistentem.

6. Nota quartò, quoad obligationem alimentandi adulteram sic asserere Martinum de San Ioseph in *monit. confess. to. 1. lib. 1. tr. 16. de matr. n. 7.* [Por el adulterio no està obligado el marido à negar alimentos à la muger adúltera, porque en esto ny ay escandalo, y sino tuuiesse ella padre, ò persona que la sustentasse, se le daría ocasion de ser peor. Sic Villalobos *tractat. 1. 5. diff. ult. 2. num. 5.* pero si quisere podrá negarfe los, pues puede priuarta de todo lo que le deue en quanto marido; Sanchez *lib. 10. disp. 8. n. 25.* cum alijs. Pero esto se entienda en el fuero oculto, que en el fuero exterior mientras no huuiere sententia de diuorcio, le obligatan à que le de alimentos. Sic ille.

7. Nota quintò, me alibi contra Sanchez & alios docuisse, teneri; Ita cum alijs etiam me citato docet, nouissimè Leander de *Sacr. to. 2. tr. 9. disp. 26. g. 23.* cui adde Martinum de San Ioseph in *monit. confess. tom. 1. l. 1. tr. 58. de matr. n. 4.* Ioannem de Sotia in *Epilog. summar. p. 2. tr. 1. sect. 1. disp. 10. §. circa diuortiu.* Dicastillum de *Sacr. tom. 3. tr. 10. disp. 10. dub. 3. n. 31.* Perez de *matrim. disp. 60. sect. 3. n. 5.* Remigium *vbi infra.* & alios. Et ratio est, quia iniuria ipsi, qui fuerat innocens, facta, compensatur per adulterium postea à se commissum contra alterum, quæ ratio locum habet, etiam si diuortium factum fuerit interueniente sententia iudicis, & transferit in rem iudicatam: nam quantumuis præcesserit sententia, & factum fuerit diuortium, adhuc innocens adulterando infert iniuriam coniugi prius dimisso. Vnde vna iniuria compensatur cum alia; ac proinde ius innocentis viuendi absque consortio alterius cessat, quia innocens per eam sententiam, aut diuortium semel seruatum non acquirit ius adulterandi, sed tantum declaratum fuit, & executioni mandatum ius illud, quod habebat diuertendi ab altero coniuge adultero.

8. Et tandem nota sextò, virum non habere ius petendi diuortium ab vxore propter adulterium etiã publicu, si ipse commississet adulterium licet occultum; vnde rectè Remigius in *prax. confess. l. 5. c. 8. §. 28. n. 7.* sic ait; Pero aduertan à qui los penitèdes, y Confessores, que para que el vno de los casados pueda segura, y licitamente apartarse del compañero, hà de ser totalmente innocente, y libre del adulterio: de manere que si fãbien le huuiesse cometi do, aunque, secreta, y occultamente viene à perder el derecho que tenia de poder celebrar diuorcio, y pecar mortalmente, por ser cosa grauissima dissoluer el matrimonio quanto à la cohabitacion, sin suficiente cosa. Es de tanta verdad esta doctrina que enseñan graues Autores, que el casado que comete adulterio, antes, y aun despues de dada la sententia del diuorcio, que da con obligacion de reconciliarse con la adultera; quia sententia diuortij respicit statum presentem, iuxta quem lata est. Punto es este en que han de reparar muchos de los casados, que hallandose por causa de diuorcio libres de la mutua cohabitacion, no hazen escrupulo de seguir sus deprauados antojos, y de traspassar la lealdad que han prometido en celebrare esto Sacramento del

mattimonio; y les deue auisar el Confessor, que tratena de reconciliarse, pues han hecho igual iniuria al compañero separado. Ita ille. Et hæc omnia notentur, quia non infrequentèr possunt in praxi accidere.

RESOL. CCXXXIII.

An deat casus in quo mulier teneatur reuelare filium spurium cum periculo vite, & fame?

Et an huic mulieri non debeatur denegari absolutio, & penitentia, si nolit reuelare tale delictum? Ex part. 1. 1. tr. 2. Misc. 2. Res. 33.

§. 1. Respondeo, quod aliqui affirmant adulterã debere reuelare filiũ esse spurium, alij negant. Qui affirmant diuisi sunt. Alij enim dicunt adulteram hoc reuelare debere filio spurio, & inducere eum ad dimittendam hæreditatem vero hæredi, & hæc est opinio Richardi in *quolib. 2. dist. 14. art. 5. q. 4. ad 4.* Alij vero dixerunt adulteram debere reuelare hoc marito, vt assignet hæreditatem vero hæredi. Et hæc tribuitur Holtienſi in *summa, qua dicitur copiosa l. 5. tit. de penis, & remiss.* atque communiter Maior in *4. dist. 15. q. 17. Andr. q. 1. de rest. ad 5.* dicunt cum discrimine vite, & fame teneri ad reuelationem suæ culpæ. Alij dicunt quando hæreditas est ampla & copiosa, e.g. Marchionatus, Ducatus, Regnũ, Comitatus, & huiusmodi teneri ad reuelationem sui criminis, non obſtante periculo vite & fame, hanc tenent Soto in *l. 4. de Inst. & Iure q. 7. art. 4. ad secundum Couarruuias regula peccatum p. 1. n. 6.*

2. Sed hæc opiniones mihi non placent, quia omnes conueniunt in hoc, quòd mulier huiusmodi adultera cum discrimine vite & fame teneatur ad reuelationem sui delicti, licet deinde in modo reuelandi, & causa discrepet. Scotus ergo has opiniones in particulari impugnat ex fundamento generali; Et primò modum dicendi, Henrici, qui dicebat reuelari debere hoc crimen filio spurio sic; aut filius credet matri, aut non; sic credet non est probabile, quòd propter hoc velit hæreditatem dimittere: quia pauci inueniuntur, qui ita perfecti sint, vt propter iustitiam seruandam in foro conscientie dimittant magnas possessiones, quas in foro exteriori tenere possant. Neque mater potest præsumere filium hoc facturum, nisi multum experta esset voluntatem filij. Cum ergo incertum sit ex hac reuelatione facta filio, sequuturam fore correctionem filij, & restitutionem habituram esse effectũ, non debet se exponere periculo certo diffamationis apud suum filium. Si verò filius non crederet, tunc sequerentur duo mala. Primum diffamatio ipsius mulieris. Secundũ quia ille filius teneret hæreditatẽ vt prius, & tamen haberet aliquam cognitionẽ quòd ad ipsũ nõ pertinet, & quòd est res aliena.

3. Contra secundum modum dicendi, scilicet quòd teneatur reuelare marito, arguit: quia ex hac reuelatione sequeretur. Primò, quòd mulier se diffamaret apud maritum; deinde ex hoc exponeret se periculo mortis propriæ; deinde exponeret maritum periculo vxoricidij: quia talis posset esse adeò zelator sui honoris, quòd illam occideret, vt multi faciunt, vel saltem illam perpetuo odio haberet, & à se, & ab actu coniugij expelleret. Præterea si maritus crederet vxori, non posset à spurio referre hæreditatẽ, nisi in foro publico probaret filiũ esse spurium, & tunc mulier diffamaretur etiam coram tota patria. Ad ista autem omnia mala, quæ probabiliter euentura essent (vt in pluribus eueniunt) non debet se mulier exponere propter incertum bonum hæreditatis restituendæ.

4. Contra omnes autem in generali tenentes illam opinionem, siue hæreditas sit magna, siue exigua, siue mulier sit valde nobilis, siue nõ, facit ratio ista. Quòd bona superioris ordinis plus valent, quàm bona

Sup. hoc in Ref. seq. & infr. in §. vir. huius Res. & in fine alterius Res. eius not.

Sup. hoc in Ref. not. præterea, §. Sed circa, & seq. & in alijs §. eius annot.

Sup. hoc in Ref. not. præterea, §. vir.

Alibi sup. in Ref. l. 27. lare à princip. & coram in alio §. eius prima not.

Sup. hoc ibidem.

Sup. hoc supra in Ref. 224. §. Notanda sunt, coram ante medium.